

Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* en andere zoutminnende soorten (H1310)

Verkorte naam: Zilte pionierbegroeiingen

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Dit habitatype betreft pionierbegroeiingen op zilte gronden in het kustgebied. Het beschrijft enerzijds pioniergemeenschappen met zeekraal (van verbond *Thero-Salicornion*) en anderzijds pioniergemeenschappen met zeevetmuur (van verbond *Saginion maritimae*). De begroeiingen van twee verbonden komen veelal in dezelfde gebieden voor. Toch is de ecologie zeer verschillend. Ze worden hier als twee subtypen beschouwd.¹⁵

Gemeenschappen van zoete milieus behoren niet tot het habitatype. De twee bij het *Saginion maritimae* horende subassociaties *epilobietosum* en *samoletosum* van het *Centaurio-Saginetum* komen op zoete standplaatsen voor. Ze horen dus ook niet bij het habitatype zilte pionierbegroeiingen. In secundaire duinvalleien worden dergelijke begroeiingen tot het habitatype Vochtige duinvalleien (H2190) gerekend.

Begroeiingen van kunstmatig substraat (dijken, wegbermen, etc.) horen ook niet bij het habitatype.

Subtypen:

Subtype A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*) (van verbond *Thero-Salicornion*). Deze begroeiingen komen voor op hooggelegen slikken, lage schorren en kwelders, laaggelegen, sterk uitdrogende delen van hogere schorren en kwelders en als binnendijkse begroeiingen van zoute standplaatsen.

Subtype B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*) (van verbond *Saginion maritimae*). Deze begroeiingen komen voor op strandvlaktes en in de overgangszone tussen kwelders en duinen. Het zeewater bereikt de standplaatsen bij de hoogste waterstanden nog net.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Representativiteit
1310A	25AA01	<i>Salicornietum dolichostachyae</i>	goed
1310A	25AA02	<i>Salicornietum brachystachyae</i>	goed
1310A	25AA03	<i>Suaedetum maritimae</i>	goed
1310B	27Aa01a	<i>Sagino maritimae-Cochlearietum sedetosum</i>	goed
1310B	27Aa01b	<i>Sagino maritimae-Cochlearietum juncetosum</i>	goed
1310B	27Aa02a	<i>Centaurio-Saginetum trifolietosum fragiferi</i>	goed

Relatief belang in Europa: zeer groot (subtype A), groot (subtype B).

De zilte pionierbegroeiingen komen wijd verspreid voor langs de Europese kusten. Daarbij nemen ze overal slechts kleine oppervlakten in. De aanzienlijk grote oppervlakte die het habitatype (subtype A) in Nederland inneemt is daarom van relatief groot belang.

3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Bedekking van meerjarige soorten < 10 % (subtype A);

¹⁵ In eerste instantie, bij de selectie van gebieden zijn geen subtypen onderscheiden omdat de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

- Op landschapsschaal in mozaïek voorkomend met kwelders/schorren en met open wad (subtype A), of met duinen (subtype B);
- Aaneengesloten oppervlakte van het type tenminste 1000 m².

4. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het habitatype wordt aangetroffen in alle luwe kustzones van het Waddengebied en de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Delta. Ook komen zilte begroeiingen soms aan de Hollandse vastelandskust voor.

Verspreidingskaart zilte pionierbegroeiingen

Huidig voorkomen en Natura 2000: De huidige oppervlakte van het habitatype bedraagt zo'n 500 ha. Naar schatting komt 90 % binnen het Natura 2000-netwerk voor. Het zwaartepunt van het habitatype ligt in het Natura 2000 gebied Waddenzee (001). Daar zijn zeekraal- en zeevetmuurbegroeiingen (beide subtypen) aanwezig op alle kwelders van de eilanden. De zeekraalbegroeiingen van subtype A zijn binnen de Waddenzee (001) ook te vinden op de kwelders van het Friese en Groninger vasteland. Daarnaast komen beide subtypen in geringe mate voor in Duinen Schiermonnikoog (006) (Noordzee-zijde), Duinen Terschelling (004) (Noordzee-zijde), Duinen en Lage Land Texel (002) (Slufter, Schorren en zuidwestkant) en Duinen Vlieland (003) (Vliehors).

In Zuidwest-Nederland komen beide subtypen voor in Voordelta (113), Duinen Goeree & Kwade Hoek (101), Grevelingen (115), Zwin & Kievittepolder (123) en Krammer Volkerak (114). In de Grevelingen nemen de zeevetmuurbegroeiingen van subtype B een relatief grote oppervlakte in. Langs de Noord-Hollandse kust is het habitatype uiterst zeldzaam en beperkt tot incidentele aanwezigheid op beschutte plaatsen. Een voorbeeld is het Kennemerstrand, in de luwte van de strekdam bij IJmuiden (Kennemerland-zuid (088)).

H1310_A zilte pionierbegroeiingen, (zeekraal), relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden

Natura 2000 gebied	Habitat code	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Waddenzee	H1310A	++	++	(1) Opp. >15%
Duinen en Lage Land Texel	H1310A	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Duinen Goeree & Kwade Hoek	H1310A	+	+	(1) Opp. 2-15%
Duinen Terschelling	H1310A	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Grevelingen	H1310A	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit

Natura 2000 gebied	Habitat code	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Noordzeekustzone	H1310A	+	+	(1) Opp. 2-15%
Oosterschelde	H1310A	+	+	(1) Opp. 2-15%
Voordelta	H1310A	+	+	(1) Opp. 2-15%
Westerschelde & Saeftinghe	H1310A	+	+	(1) Opp. 2-15%
Yerseke en Kapelse Moer	H1310A	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Zwin & Kievittepolder	H1310A	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Duinen Schiermonnikoog	H1310A	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Duinen Vlieland	H1310A	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Krammer-Volkerak (zoet)	H1310A	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Krammer-Volkerak (zout)	H1310A	-	+	(1) Opp. <2% matige kwaliteit (2) Van matige naar goede kwaliteit

H1310_B zilte pionierbegroeiingen, (zeevetmuur), relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden

Natura 2000 gebied	Habitat code	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Waddenzee	H1310B	++	++	(1) Opp. >15%
Duinen en Lage Land Texel	H1310B	+	+	(1) Opp. 2-15%
Duinen Goeree & Kwade Hoek	H1310B	+	+	(1) Opp. 2-15%
Duinen Terschelling	H1310B	+	+	(1) Opp. 2-15%
Grevelingen	H1310B	+	+	(1) Opp. 2-15%
Noordzeekustzone	H1310B	+	+	(1) Opp. 2-15%
Westerschelde & Saeftinghe	H1310B	+	-	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit, (2) verandering kwaliteit van goede naar matige kwaliteit
Duinen Schiermonnikoog	H1310B	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Duinen Vlieland	H1310B	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Kennemerland-Zuid	H1310B	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Voordelta	H1310B	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Zwin & Kievittepolder	H1310B	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Krammer-Volkerak	H1310B	-	-	(1) Opp. <2% matige kwaliteit
Krammer-Volkerak	H1310B	-	+	(1) Opp. <2% matige kwaliteit (2) Van matige naar goede kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: De verspreiding van het type is min of meer stabiel sinds het gereedkomen van de Afsluitdijk en vrijwel beperkt tot de Zeeuws-Zuid-Hollandse Delta en het Waddengebied. De oppervlakte kan bij de beide subtypen van zilte pionierbegroeiingen jaarlijks sterk fluctueren. Daarbij hebben voorjaarsstormen een grote negatieve invloed op de omvang van de zeekraalbegroeiingen. De trend in de omvang van de oppervlakte verschilt sterk in Noord- en Zuidwest-Nederland.

In Zuidwest-Nederland zijn pionierkwelders met Zeekraal sterk achteruitgegaan. Daarbij zijn de oorzaken erosie van schorren (Oosterschelde, Westerschelde) en verzoeting (Krammer-Volkerak). De zeevetmuurbegroeiingen (subtype B) zijn hier op natuurlijke standplaatsen, de kwelderzomen, reeds vele decennia zeldzaam. Dat komt doordat de overgang van schor naar duin slechts lokaal onverstoorde aanwezig is zoals bijv. in de sluffertjes van de Westerschelde en op strandvlaktes van de Kwade Hoek.

In het Waddengebied ziet het beeld er heel anders uit. Langs de Friese vastelandskust is de oppervlakte van zeekraalbegroeiingen van subtype A momenteel groot (omvat ca. 400 ha met > 5 % bedekking). Dit is een gevolg van hiervoor gunstige omstandigheden in de kwelderwerken.

Daardoor ontstaan situaties die vergelijkbaar zijn met de natuurlijke standplaatsen in het verleden in beschutte inhammen. In de Groninger kwelderwerken is de oppervlakte van het subtype A afgenomen van ca. 500 ha tot ca. 50 ha (> 5 % bedekking) door achterstallig onderhoud van de rijshoutdammen. Op de eilanden komen beide subtypen wijd verspreid voor in geringe oppervlakte.

Recente ontwikkelingen: Over de periode 1994-2004 zijn er behalve de sterke achteruitgang in de Groninger kwelderwerken geen veranderingen van betekenis opgetreden.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig (beide subtypen)

Het verspreidingsbeeld is min of meer stabiel, maar in de provincie Groningen en in Zuidwest-Nederland zijn de locaties mogelijk iets schaarser geworden.

Beoordelingsaspect oppervlakte: gunstig (beide subtypen)

De exacte oppervlakte van het totaal aan zilte pionierbegroeiingen is onbekend en kan jaarlijks fluctueren. Het is echter duidelijk dat de oppervlakte van de pionierkwelders met zeekraal (subtype A) in Groningen en Zuidwest-Nederland sterk achteruit is gegaan. Daarentegen gaat het met dit subtype in de rest van het Waddengebied relatief goed.

De oppervlakte van subtype B is waarschijnlijk min of meer stabiel sinds de aanleg van de Deltawerken.

Beoordelingsaspect kwaliteit: **subtype A: matig ongunstig; subtype B: gunstig**

1. Typische soorten: De typische soorten zijn geen van allen bedreigd.

2. Structuur en functie: Deze verschillen sterk in de verschillende gebieden. In Friesland zijn de habitats weliswaar kunstmatig maar functioneel. Aan de Groninger vastelandskust zijn de habitats ook kunstmatig, maar ze zijn niet op orde door achterstallig onderhoud van de rijshoutdammen. De voorheen zeer uitgestrekte zeekraalbegroeiingen groeien daar achter rijshoutdammen die in stand moeten worden gehouden. In de Westerschelde en Oosterschelde zijn door menselijke activiteiten en ingrepen de sturende processen zodanig aangetast dat de zeekraalbegroeiingen van de schorren sterk achteruit zijn gegaan.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: subtype A: matig ongunstig; subtype B: gunstig

De pionierzone van kwelders en schorren (subtype A) heeft een geringe vegetatiebedekking. De begroeiing bestaat voornamelijk uit éénjarige planten. Het sediment dat op de standplaatsen wordt afgezet, wordt dus slechts in geringe mate vastgelegd door de vegetatie. Daarom is compensatie van zeespiegelstijging door klimaatsverandering en/of bodemdaling in deze pionierzone afhankelijk van de hoogteontwikkeling van de aangrenzende wadplaten. Dit vormt een tegenstelling met de situatie in habitatype H1330 waar versnelde opslibbing optreedt. In de pionierzone kan zoveel erosie optreden, dat op de kwelderrand kleine, kaal blijvende kliffen ontstaan. Erosie samengaand met de verwachte zeespiegelstijging vormt een mogelijke bedreiging voor de zilte zeekraalbegroeiingen van subtype A. Voor subtype B geldt dit risico niet.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding is een verspreiding over het gehele Waddengebied en het Zeeuws-Zuidhollandse estuarium vereist. Dat geldt voor beide subtypen. Verder is tenminste één locatie met het habitatype aan de Hollandse vastelandskust nodig. De landelijke oppervlakte van het habitatype mag niet achteruit gaan binnen de jaarlijkse natuurlijke fluctuaties.

Oordeel: voor subtype A: matig ongunstig en voor subtype B: gunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Oppervlakte	gunstig	gunstig
Kwaliteit	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomst- perspectief	matig ongunstig	matig ongunstig
Beoordeling Svl	matig ongunstig	matig ongunstig

Subtype A. Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)

Aspect	1994	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Oppervlakte	gunstig	gunstig
Kwaliteit	gunstig	gunstig
Toekomst- perspectief	gunstig	gunstig
Beoordeling Svl	gunstig	gunstig

Subtype B. Zilte pionierbegroeiingen (zevetmuur)

6. Bronnen

- Jong, D.J. de (2004). Staat van instandhouding Westerschelde: estuarium, karakterisatie via ecotopen. Discussiestuk Pilot Westerschelde, 09-09-2004.